

NABADZĪBAS PERSONISKĀ PIEREDZE: INDIVIDUĀLĀ UN SOCIĀLĀ MIJEDARBĪBA BIOGRĀFIJĀ

Baiba Bela (LU SZF, SPPI)

LU 74.KONFERENCE, SUSTINNO SEKCIJA

„ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS SOCIĀLĀ DIMENSIJA UN
SOCIĀLĀ INOVĀCIJA " 11.03.2016.

IEVADS

- ❑ Par pētījumu, problēmu un datiem
- ❑ Nabadzības teorētiskā interpretācija
- ❑ Sociālā ilgtspēja, sociālais konteksts un cilvēka biogrāfija
- ❑ Nabadzības trajektorijas dažādām sociālām grupām – skats no biogrāfiskās pieejas

PAR PĒTĪJUMU, PROBLĒMU UN DATIEM

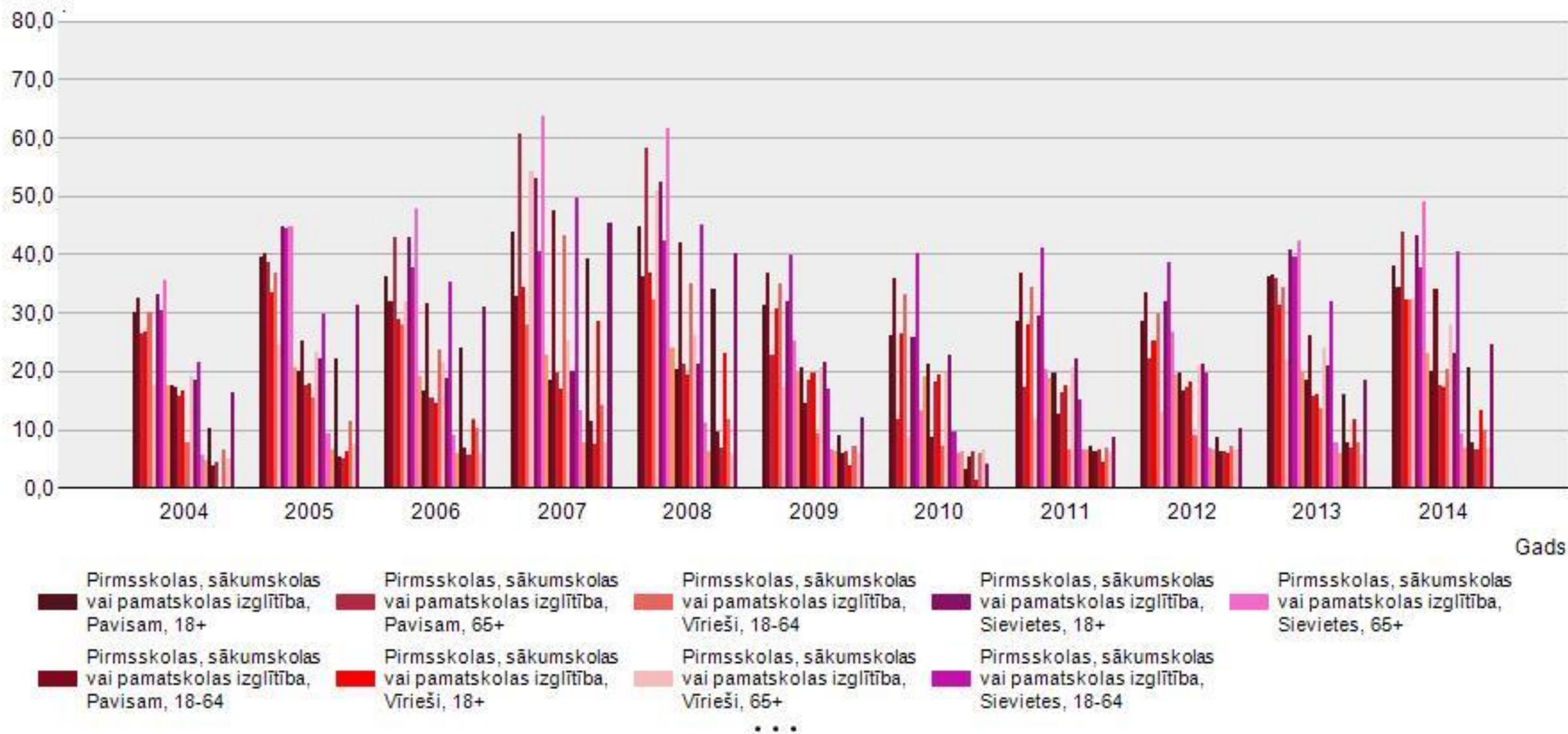
- ❑ Valsts pētījumu programma «Inovācija un ilgtspējīga attīstība: Latvijas pēckrīzes procesi globālā kontekstā»
- ❑ Projekts Nr. 2 «Ilgspējas sociālā dimensija un sociālā inovācija»
- ❑ Padziļināti analizēt Latvijas pēckrīzes sociālās problēmas, to pārvarēšanas iespējas un ietekmi uz ilgtspējīgu sociālo un reģionālo attīstību, īpašu uzmanību pievēršot četriem aspektiem, bet šodien:
  - ❑ nabadzības, sociālās atstumtības un nevienlīdzības riskiem

PAR PĒTĪJUMU, PROBLĒMU UN DATIEM

- ❑ No vienas puses - Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģijas mērķis ir laimīgs cilvēks labklājīgā valstī, un viena no NAP prioritātēm ir cilvēkdrošība
- ❑ No otras puses – Latvijā ir augsti ienākumu nevienlīdzības rādītāji (Džini 0,35) un augsts nabadzības un sociālas atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars.
- ❑ 2014. gadā nabadzības vai sociālās atstumtības riskam bija pakļauti 30,9% iedzīvotāju (senioriem 65+ 34,6% ; viena vecāka ģimenēs 37%; cilvēkiem ar pamatskolas izglītību vai zemāku – 2013. gadā 36,6%) (CSP, 2016; CSP 2015)

NIG19. NABADZĪBAS RISKA INDEKSS 18 GADUS VECIEM UN VECĀKIEM IEDZĪVOTĀJIEM PĒC IZGLĪTĪBAS LĪMEŅA (%)

PAR PĒTĪJUMU, PROBLĒMU UN DATIEM

- ❑ Pētījumā, lietota jauktu metožu pieeja, lietojot gan kvantitatīvas, gan kvalitatīvas metodes
- ❑ Kvalitatīvu datu analīzē lietota biogrāfiskā pieeja – 20 dzīvesstāsta intervijas (kuras veikuši projekta zinātniskā asistente un studenti: Socioloģijas maģistri un Kultūras un sociālās antropoloģijas bakalauri)
- ❑ Šobrīd nav sasniegta datu saturācija, dati nav plašāk vispārināmi, tomēr ļauj saskatīt tendences

PAR PĒTĪJUMA TEORĒTISKO IETVARU

- ❑ Pētījumā lietots skatījums uz nabadzību kā resursu trūkumu, ieskaitot rīcībspējas un sociālā kapitāla trūkumu (Ansari et.al., 2012, Rod, 2014)
- ❑ Savukārt nokļūšana nabadzībā aplūkota caur kritisko notikumu jeb pamatproblēmu un neveiksmju akumulācijas perspektīvu (Martilla et.al., 2013)
- ❑ Sociālā atstumtība ietver resursu, tiesību, preču (angl. *goods*) un pakalpojumu trūkumu vai nepieejamību, kā arī nespēju piedalīties normālā dzīvē, kāda tā ir sabiedrības vairākumam, vai tas būtu ekonomiskā, sociālā, kultūras vai politiskā laukā (Bak, Larsen, 2015)

PAR PĒTĪJUMA TEORĒTISKO IETVARU

- ❑ Plašākā nozīmē nabadzības un sociālās atstumtības jēdzieni pārklājas.
- ❑ Nabadzību parasti uzlūko kā resursu trūkumu (sevišķi - ienākumu), kamēr sociālā atstumtība ir multidimensionāls jēdziens un ietver tādas personiskās labklājības komponentus kā nodarbinātība, izglītība, veselība kā saistītus un savstarpēji pastiprinošus.
- ❑ Pētījumi rāda, ka ievainojamība vienā dimensijā parasti pastiprina ievainojamību citās. (Martilla et al, 2013)

SOCIĀLĀ ILGTSPĒJA, SOCIĀLAIS KONTEKSTS UN CILVĒKA BIOGRĀFIJA

- ❑ Latvijas politikā joprojām dominē ekonomiskā skatījuma un «resursu centrēšanas» pieeja attīstībai
- ❑ Zinātnē attīstības izpratni balsta pietiekamībā, vienkāršībā un ilgtspējā (sufficiency, frugality and sustainability)
- ❑ Ilgtspējīga attīstība balstās lokālā kontekstā, ko veido dabas resursu iespējas, lokālā ekonomika, sociālās un politiskās struktūras, institūcijas, politikas un kultūras mantojums, kas veido attīstības plurālismu ekoloģiski galīgā pasaulē (Buch-Hansen & Lauridsen, 2012)

SOCIĀLĀ ILGTSPĒJA, SOCIĀLAIS KONTEKSTS UN CILVĒKA BIOGRĀFIJA

❑ Deklaratīvi cilvēks ir attīstības centrā

❑ ANO tautas attīstības definīcija:

“Tautas attīstība ietver tādu cilvēka brīvību paplašināšanos kā dzīvot ilgu, veselīgu un radošu dzīvi; sasniegt citus mērķus, kurus cilvēkiem ir iemesls uzlūkot par vērtīgiem; un aktīvi iesaistīties taisnīgas un ilgtspējīgas attīstības veidošanā uz mūsu kopīgās planētas” (United Nations Development Programme, 2010)

❑ LIAS 2030 mērķis:

2030. gadā Latvija būs plaukstoša aktīvu un atbildīgu pilsoņu valsts. Ikviens varēs justies drošs un piederīgs Latvijai, šeit katrs varēs īstenot savus mērķus. [...] Pilsētu un lauku partnerība nodrošinās augstu dzīves kvalitāti visā Latvijas teritorijā.

PAŠVALDĪBU CILVĒKKAPITĀLS – sociālā konteksta un biogrāfijas krustpunkti

2013. gads	Iedzīvotāju īpatsvars darbaspējas vecumā, %	Bezdarba līmenis, %	Ilgstošo bezdarbn. īpatsvars kopējā bezdarbn. skaitā, %	Augstāko izglītību ieguvušo iedzīvotāju īpatsvars 30-34 g.vec.gr., % 2011	Strādājošo vidējā darba samaksa mēnesī, EUR
SALASPILS novads	65,29%	5,25%	27,50	30-40%	673
MĀRUPES novads	64,72%	3,01%	19,81	50-60%	650
VARAKĻĀNU novads	62,73%	11%	52,11	10-20%	314
ROJAS novads	66,18%	4,19%	23,14	zem 10%	325

NABADZĪBAS TRAJEKTORIJAS – SKATS NO BIOGRĀFISKĀS PĪEEJAS

- ❑ Nabadzība un sociālā atstumtība ir sociālas problēmas ar kompleksiem cēloņiem, ko veido sociāli politisks sistēmas konteksts un personiskas «izvēles» dzīves laikā
- ❑ Strukturālo un individuālo faktoru kombinācija dažādās nabadzībai vai sociālai atstumtībai pakļautās sociālās grupās ir visai atšķirīga:
  - Seniori 65+
  - Pirmspensijas vecuma cilvēki
  - Cilvēki ar invaliditāti
  - Viena vecāka ģimenes un daudzbērnu ģimenes
  - Cilvēki ar zemu izglītību un bez kvalifikācijas

NABADZĪBAS TRAJEKTORIJAS – SKATS NO BIOGRĀFISKĀS PĪEEJAS

- ❑ **Jaunietis, 19 gadi, pamatskolas izglītība**
- ❑ Māte audzina divus dēlus viena, strādā neregulāri, dažreiz bez līguma, zemas kvalifikācijas darbus
- ❑ Jaunietis labi mācījās, sporto, bet arī pīpē, lieto alkoholu
- ❑ Audžutēvam alkohola problēmas, krīzes laikā māte un audžutēvs bez darba, bērni pusaudži piepelnās dažādos veidos
- ❑ Mācības tehnikumā pārtrauc drīz pēc to uzsākšanas, lai palīdzētu mātei, kad audžutēvs iekuļas kārtējās nepatikšanās
- ❑ Šobrīd strādā par pakotāju noliktavā un ir ar dzīvi apmierināts

NABADZĪBAS TRAJEKTORIJAS – SKATS NO BIOGRĀFISKĀS PĪEEJAS

- ❑ **Sieviete, 31. gads, 4 klašu izglītība, 5 bērni**
- ❑ Mātei nav bijusi vajadzīga, atdota vecvecākiem
- ❑ Skolā mācās ar grūtībām, piedāvāts iet uz «palīgskolu»
- ❑ Vecaimātei arī bijusi vajadzīga tikai kā darba spēks, kas viņas vietā strādā fermā no 13 gadu vecuma. Piedzīvo regulāru fizisku vardarbību. Seko alkohola lietošana, pusaudžu grūtniecība
- ❑ Šobrīd cita dzīvesvieta, pusslodzes darbs par apkopēju
- ❑ Pārtraukusi attiecības (alkohola atkarīgi, vardarbīgi partneri)
- ❑ Sociālo dienestu klients, saņem Pestīšanas Armijas atbalstu

NABADZĪBAS TRAJEKTORIJAS – SKATS NO BIOGRĀFISKĀS PĪEEJAS

- ❑ Visos jaunu cilvēku gadījumos ir problēmas, kas sakņojas ģimenēs un rada tālejošas sekas, kuras sistēma nespēj risināt
- ❑ Pilsoniski aktīvi un atbildīgi līdzcilvēki te varētu līdzēt daudz vairāk, sniedzot palīdzību un atbalstu disfunkcionālās ģimenēs augošiem bērniem (un arī bērnu vecākiem)
- ❑ Nabadzība nozīmē ne tikai nepietiekošus ienākumus, bet arī pazeminātu rīcībspēju, zemu kultūras un sociālo kapitālu